

פרק שלישי

דף כט

דיני לולב

- משנה:** לולב הגזול והיבש פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת פסול. נקטם ראשו נפרצו עליו פסול. נפרדו עליו כשר. רבי יהודה אומר: יאגדנו מלמעלה. ציני הר הברזל כשירות. לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר.
- יבש פסול בכל שבעת הימים משום שאינו הדר.
- גזול פסול ביום הראשון משום שאינו 'לכם'. בשאר הימים שהחויב מדרבנן אין פסול 'לכם'. **לדעת רבי יוחנן משום רשב"י** בשאר הימים פסול משום מצוה הבאה בעבירה. המשך בדף הבא

דף ל

לולב הגזול והדסים שקונים מגויים

- לדעת רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל** בשאר ימים חוץ מיום ראשון (שיש בו דין לכם) גזול כשר. (לא דברי רבי יוחנן משום רשב"י בדף הקודם).
- רב הונא** הזהיר את התגרים שקונים הדסים מגויים שהגויים בעצמם יקצצו את ההדסים. **הטעם הוא** שסתם גויים גוזלים קרקעות מיהודים, וקרקע אינה נגזלת. אם הגויים יקצצו יהיה יאוש בעלים בידיהם, ושינוי רשות בידי התגרים. בכך ההדסים שיגיעו לידי התגרים יהיו מותרים. (אם התגרים בעצמם יקצצו יהיה שינוי רשות בידי הקונים מהתגרים אבל התגרים עצמם לא יוכלו לצאת בהדסים שקנו).

דף לא

סוכה גזולה, דיני לולב

- מובא בבביתא:** סוכה גזולה והמסך ברשות הרבים רבי אליעזר פוסל ותכמים מכשירים.
- רב נחמן** ביאר שנחלקו בתוקף את חברו והוציאו מסוכתו. רבי אליעזר סבור שקרקע נגזלת ואין יוצאים בסוכה גזולה. ואפילו אם הדין היה שקרקע לא נגזלת אין יוצאים

- בסוכה שאולה. **חכמים** מכשירים משום שסוברים שקרקע אינה נגזלת ויוצא אדם בסוכתו של חברו. **לכל הדעות** אם גזל עצים וסיכך בהם יצא ידי חובה ואין צריך הגזלן להחזיר את העצים משום תקנת השבים.
3. **לדעת חכמים** אתרוג היבש פסול שנאמר בו 'הדר'. לולב היבש פסול משום שנלמד בהיקש מאתרוג שצריך הדר. **לדעת רבי**

- יהודה אתרוג היבש כשר וכן לולב היבש משום שפירש 'הדר' - הדר באילנו משנה לשנה.
4. **רבא** סבור שלולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל כשר. מה שנאמר **במשנה** שלולב של אשרה פסול מדובר באשרה שהיתה בכיבוש הארץ שהצריך הכתוב לשורפה, והוא כמי שאין לו שיעור.

דף לב

דיני לולב והדס

1. **בברייתא** מובאים כמה פסולי לולב: כפוף, קווצ' (רש"י: שיוצאים בשדרה שלו עוקצין כמין קוצין), סדוק, עקום דומה למגל, חרות (קשה כעץ ולא ניתן לכופפו).
2. **בברייתא** נאמר שלולב הסדוק פסול. **לדעת רב הונא (כפי שביארו רב פפא)** כוונת הברייתא 'סדוק' שהלולב גדל כמין שתי שדראות מחצית עליו לכאן ומחצית עליו לכאן. אולם אם נסדקו ראשי עליו או שדרתו כשר.
3. **רבא** ביאר שלולב עקום שפסול הוא כאשר השדרה מול פניו ורואים שהיא עקומה כלפי מטה, אבל כאשר השדרה נעקם כלפי מעלה הלולב כשר משום שדרך ברייתו הוא.
4. **רב פפא** הסתפק מה דין נחלקה התיומת (רש"י: שני העלים האמצעיים ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלים שלמטה מהם). נאמרו **שתי לישנות בדברי רבי יהושע בן לוי**. א. ניטלה
- התיומת פסול (ואיננו יודעים בהכרח מה דעתו לגבי נחלקה התיומת). ב. נחלקה התיומת פסול.
5. למדנו במשנה שציני הר הברזל כשרה. **אביי** ביאר שכשר רק כאשר ראשו של עלה זה מגיע לצד עיקרו של עלה זה שמעליו. כדברי אביי עולה גם **מהברייתא**.
6. **מהו שיעור לולב הדס וערבה? לדעת שמואל**: לולב ארבעה טפחים (רש"י: כשם שהוא גבוה במינו מכולם). **לדעת רבי יוחנן**: שדרו של הלולב צריך להיות ארבעה טפחים.
7. **שמואל** אמר שהדס וערבה שלשה טפחים. באמת לדעתו די בשנים וחצי טפחים משום שהוא פוסק **כרבי טרפון** שכל טפח קטן בשישית מטפח רגיל, ושמואל לא דייק אלא עיגל כלפי מעלה לחומר.
8. **משנה**: הדס הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. נקטם ראשו, נפרצו

עליו או שהיו ענביו מרובות מעליו, פסול. ואם מיעטן, כשר. ואין ממעטין ביום טוב.

9. ההדס צריך להיות עבות. **לדעת רב יהודה** צריך שיהיו שלשה עלים בקן אחד שיוצאים מתוך עוקץ אחד. **לדעת רב כהנא** ההדס כשר גם כאשר שני עלים יוצאים בעוקץ אחד ועלה אחד יוצא מלמטה ועולה ורוכב על השנים.

10. הדס שיש לו שבעה עלים בעוקץ אחד, אם נשרו ארבעה עלים שהם רוב עליו כשר משום שנותרו בו שלשה.

11. הגמרא הוכיחה שה'כפת תמרים' ו'ענף עץ עבת' האמורים בתורה הם הלולב וההדס שלנו.

דף לג

דיני הדס ושאר ארבעת המינים, דיחוי במצוות

1. **בברייתא מבואר** שאם רוב עלי ההדס יבשו אבל נשארו בו שלשה בדים ובכל בד ובד שלשה עלים לחים כשר. **רב חסדא ביאר** שצריך שיהיו העלים הלחים בראש כל אחד ואחד מהבדים אבל באמצעם אין זה הדר.

2. **בברייתא מבואר** שאם נקטם ראשו של ההדס ועלתה בו תמרה כשר. **הסתפק רבי ירמיה**: אם נקטם ראש ההדס מערב יום טוב ונדחה מהמצווה ועלתה בו תמרה ביום טוב האם יש דיחוי אצל מצוות או שרק בקדשים יש דין דיחוי. **לחומרא** פשוט לרבי ירמיה שחוששים שאין דיחוי ולכן אם כסה הרוח את דם החיה או עוף וחזר ונתגלה הדם חייב לחזור ולכסות. נשאר בתיקו (ראה רש"י ותוספות בנוגע לסתירה מעמוד הבא, ראה במספר 4).

3. **רב חסדא אמר בשם רב** שענבים ירוקות מיני הדס הם ואינם פוסלות את ההדס.

4. מכך שנאמר במשנה שאין ממעטים את הענבים ביום טוב מדויק שאם עבר וליקט את הענבים ביום טוב כשר. ניתן להוכיח מכאן שדחוי מעיקרו אינו דחוי (כלומר יש להוכיח לפחות שבמקרה שהענבים השחירו מערב יום טוב כשר. אין להוכיח מה יהיה הדין אם ההדס היה ראוי ביום טוב ואז השחירו הענבים ונקטפו).

5. **בברייתא למדנו** שאין ממעטים את הענבים ביום טוב. **משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמרו** שמותר למעט ביום טוב. הוא דיבר במקרה שליקט את הענבים לאכילה והיה לו הדס אחר למצווה, שהואיל ואינו צריך את ההדס למצוה אין הקטיפה נחשבת תיקון כלי.

6. **לדעת רבי יהודה** לולב צריך אגד כנלמד בגזירה שוה מאגודת אזוב. לדעתו צריך אגד מעולה ולכן אם לא עשה אגד מבעוד יום אין אפשרות לעשות אגד ביום טוב. **לדעת**

חכמים לא צריך אגד אלא שמצוה לעשות אגד משום 'זה קלי ואנוהו'. לדעתם לא צריך אגד מעולה ואם לא עשה אגד מבעוד יום ניתן לעשות אגד על ידי עניבה ולמי שאוסר לעשות עניבה יכול לאוגדו כאגודה של ירק.

7. **משנה:** ערבה גזולה ויבשה, פסולה. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפה, פסולה. כמושה, ושנשרו מקצת עליה, ושל בעל, כשרה.

דף לד

דיני ערבה ושאר ארבעת המינים

1. **בברייתות נאמרו שלשה פירושים לדגש של הפסוק 'ערבי נחל':** א. הגדל על הנחל (ומכל מקום של בעל ושל הרים כשרה משום הריבוי 'ערבי' לשון רבים. ב. עלה שלה משוך כנחל. ג. הגדלות על הנחל – פרט לצפצפה הגדילה על ההרים (לדעת הכפות תמרים השיטה הראשונה והשלישית הם אותה שיטה ולמסקנה אין שיטה שצריך ערבה הגדילה על הנחל כפשוטו).

2. **מצוות ערבה שבמקדש: לדעת אבא שאול** נלמדת מהמילה 'ערבי' - אחת ללולב ואחת למקדש. **לדעת חכמים** ערבה שבמקדש הלכה למשה מסיני.

3. **איזהו ערבה ואיזהו צפצפה? ערבה:** קנה שלה אדום ועלה שלה משוך וחווד העלה שלה חלק ואינו עשוי פגימות פגימות. **הצפצפה:** קנה שלה לבן, ועלה שלה עגול, ופיה דומה למגל. יש מין ערבה כשרה שנקרא 'חילפא גילא' שאין פיה חלק אלא דומה למגל (רש"י: הפגימות שלה נוטים לצד אחד) וכשר.

4. **משנה:** רבי ישמעאל אומר: שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד, אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום. **רבי טרפון אומר:** אפילו שלשתן קטומים. **רבי עקיבא אומר:** כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת.

5. **רבי אליעזר** ביאר שהאתרוג אינו ניטל עם המינים האחרים באגודה אחת משום שנאמר 'כפת תמרים' ולא נאמר 'וכפת תמרים'.

6. **ארבעת המינים מעכבים** זה את זה משום שהפסוק אומר 'ולקחתם' – שתהא לקיחה תמה.

7. **רבי ישמעאל** חזר בו ממה שאמר במשנה שצריך שלשה הדסים שמתוכם לפחות אחד אינו קטום, אלא הוא מצריך הדס אחד לא קטום.

8. **שמואל** פסק **כרבי טרפון** שצריך שלשה הדסים, אפילו קטומים. (לשיטת תוספות אין המסקנה כך אבל מרש"י משמע שזה למסקנה).

9. **משנה:** אתרוג הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. של ערלה, פסול. של תרומה טמאה, פסול. של תרומה טהורה, לא יטול. ואם נטל, כשר. של דמאי – בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. של מעשר שני בירושלים, לא יטול. ואם נטל, כשר. עלתה חזוית על רובו, ניטלה פטמתו, נקלף, נסדק, ניקב וחסר כל שהוא,

פסול. עלתה חזוית על מעוטו, נטל עוקצו, ניקב ולא חסר כל שהוא, כשר. אתרוג הכושי, פסול. והירוק ככרתי, רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל. שיעור אתרוג הקטן – רבי מאיר אומר כאגוז. רבי יהודה אומר כביצה. ובגדול, כדי שיאחז שנים בידו אחת, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אפילו (אחד) בשתי ידיו.

דף לה

אתרוג הכשר והפסול

שיש בהם היתר אכילה ודין ממון. אולם לרבי מאיר אין במעשר שני דין ממון, ולשיטה שצריך דין ממון במעשר שני לדעת רבי מאיר לא יצא.

5. יוצאים ידי חובה בדמאי משום שראוי להפקיר את נכסיו ולהיות עני ולאכול מהדמאי כדעת בית הלל.

6. למדנו במשנה שחזוית במיעוטו כשר. אולם רב הוסיף שאם החזוית מפוזרת בשנים ושלושה מקומות פסול משום שהוא כמנומר. רבא הוסיף שעל חותמו אפילו במשהו פסול (רש"י: חותמו – עובי גובהו שמשפע משם ויורד לצד ראשו).

7. למדנו שמשנה שאתרוג שנקלף פסול. רבא ביאר שהמשנה מדברת במקרה שנקלף מקצתו והוא כמנומר אבל אם נקלף כל האתרוג והוא כצבע תמרה אדומה כשר.

1. נאמרו כמה הוכחות ש'פרי עץ הדר' האמור בפסוק הוא אתרוג. אחד מהם הוא שמהלשון 'פרי עץ' משמע שטעם עצו ופריו שווה, וזה אתרוג.

2. טעם הפסולים: של אשרה ושל עיר הנדחת – צרכים שריפה ונחשב שאין בהם שיעור. של ערלה – אין בו היתר אכילה (לדעת רבי אסי יש טעם נוסף שאין בו דין ממון. לרבי חייא בר אבין לא צריך באתרוג דין ממון). של תרומה טמאה – אין בו היתר אכילה.

3. רבי אמי ורבי אסי נחלקו מה הטעם שאתרוג של תרומה טהורה ושל מעשר שני לא יטול לכתחילה. אחד אמר: מפני שמכשירו לקבל טומאה. אחד אמר: מפני שמפסידו במשמוש הידיים.

4. מי שנטל אתרוג של תרומה טהורה או של מעשר שני בירושלים יצא ידי חובה משום

דף לו

הכשר והפסול באתרוג, אגד הלולב

1. **בברייתא מבואר** שאם האתרוג ניקב נקב מפולש מצד לצד אפילו במשהו כמחט האתרוג פסול. אולם כאשר הנקב אינו מפולש, האתרוג אינו פסול אלא בנקב שרוחבו כאיסר.
2. **רבא הסתפק** מה הדין כאשר בשר האתרוג נימוח אבל קיימים חדרי הזרע שהגרעינים בתוכם. (במקרה כעין זה בריאה של בהמה, הבהמה אינה טריפה אולם יש לחלק ששם הריאה סגורה ולא שולט בה האוויר).
3. **בברייתא מובאת רשימה של אתרוגים פסולים**: אתרוג תפות, סרוח, כבוש, שלוק, כושי, לבן, מנומר, כדור. אתרוג הבוסר: **רבי עקיבא פוסל וחכמים מכשירים**. גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול.
4. **למדנו במשנה (ובברייתא הראשונה)** שאתרוג הכושי פסול. **בברייתא אחרת** מבואר שאתרוג כושי כשר והדומה לכושי (רש"י - שגדל כאן והרי הוא שחור) פסול. **לדעת אב"י** במשנה מדובר על אתרוג הדומה לכושי. **לדעת רבא** מדובר במשנה על אתרוג כושי והוא פסול לבני ארץ ישראל שאינם רגילים בו, והברייתא שהכשירה אתרוג הכושי מדברת על בני בבל שקרובים לכוש שהאתרוג כשר להם.
5. למדנו שאתרוג שגדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול. **רבא ביאר** שאם עשאו
- דפי דפי (רש"י - כמין קרשים קרשים כעין גלגל של רחיים של מים) כשר משום שאף זה נחשב ברייתו.
6. המשנה פסלה אתרוג חסר. הפסול הוא ביום הראשון שנאמר בו 'ולקחתם' - שתהא לקיחה תמה. בשאר הימים חסר כשר. **נאמרו שתי לישנות בדעת רב לגבי אתרוג שנקבוהו עכברים בשאר הימים. לישנא א:** פסול, משום שאינו הדר. **לישנא ב:** כשר כמו חסר שכשר בשאר הימים.
7. **לדעת רבי יוסי (וכך נהג רבי עקיבא רבו)** אפילו אתרוג גדול שיכול להחזיקו רק בשתי ידיו כשר. **לדעת רבי יהודה (והחכמים שחלקו על רבי עקיבא)** אתרוג כזה פסול משום החשש שמא ייפול וייפסל, ועוד שאין זה הדר (רבי יהודה עצמו לא מצריך הדר כמבואר בדף לא, ופוסל מהטעם הראשון).
8. **משנה:** אין אוגדין את הלולב אלא במינו **דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר:** אפילו בחוט במשיחה. **אמר רבי מאיר:** מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה.
9. **רבא ביאר:** טעמו של רבי יהודה שאין אוגדין את הלולב אלא במינו הוא משום שלדעתו לולב צריך אגד ואם יאגוד שלא

במינו יהיו חמישה מינים ויעבור על כל תוסף. אפילו סיב הדקל (רש"י: שגדל סביב הדקל ונכרך סביבו כלולבי גפנים) וגזע עץ הדקל כשרים לאגד משום שהם מינו (אף שאינם הדר, רבי יהודה לא מצריך הדר).

10. **לדעת רבי מאיר** אפשר לסכך בכל מין שירצה שנאמר 'בסכות תשבו שבעת ימים' - סוכה של כל דבר. **לדעת רבי יהודה** מותר לסכך רק בארבעת המינים שבלולב (למד כן בקל וחומר מלולב שבו רק ארבעת המינים כשרים).

דף לז

דיני אחיזת הלולב ועוד דיני ארבעת המינים, נענועים של הלולב

1. **לדעת רבה** יש להחזיק את הלולב עצמו ולא את האגד משום חציצה (רש"י - שסובר כחכמים שאין צריך אגד אלא למצוה מן המובחר). **לדעת רבא** מין במינו אינו חוצץ.
2. **לדעת רבה** אין להחזיק את הלולב בכגד הכרוך על ידו משום שצריך לקיחה תמה. **לדעת רבא** מותר להחזיק כך את הלולב משום שלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה.
3. **לדעת רבה** עלי הלולב הדס וערבה שנתלשו ונמצאים בתוך האגד מהווים חציצה בין מין למין. **לדעת רבא** מין במינו אינו חוצץ.
4. **אמר רבה**: הדס של מצוה אסור להריח בו. אתרוג של מצוה מותר להריח בו. **הטעם** הוא משום שהדס עומד להריח ולכן כאשר הקצה אותו למצוותו הקצה אותו מריח. לעומת זאת אתרוג שעומד לאכילה הקצה אותו מאכילה.
5. **אמר רבה**: לולב בימין ואתרוג בשמאל **הטעם** הוא משום שלולב הדס וערבה הם שלשה מצוות, והאתרוג מצווה אחת.
6. **רבי זריקא ביאר** שהנוסח של הברכה הוא 'על נטילת לולב' ולא מזכירים שאר מינים משום שהלולב גבוה במינו מהאחרים ומפני חשיבותו נקרא האגד על שמו.
7. **משנה**: והיכן היו מנענעין? בהודו לה' תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא, **דברי בית הלל**. **ובית שמאי אומרים**: אף באנא ה' הצליחה נא. **אמר רבי עקיבא**: צופה הייתי ברבן גמליאל וברבי יהושע, שכל העם היו מנענעים את לולביהן, והן לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא.
8. סדר הנענועין הוא: מוליך ומביא מעלה ומוריד, כמו בשתי הלחם ושני כבשי עצרת. **בטעם הנענועים נחלקו**. **לדעת רבי יוחנן**: מוליך ומביא למי שארבע הרוחות שלו ומעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. **לדעת רבי יוסי ברבי חנינא**: מוליך ומביא

כדי לעצור רוחות רעות, ומעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים.

דף לח

נטילת לולב למי שלא נטל בבוקר, דיני הלל

1. **משנה:** מי שבא בדרך ולא היה לו לולב ליטול לכשיכנס לביתו יטול על שולחנו. לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב.
2. **במשנתנו מבואר** שמפסיק את סעודתו ליטול לולב ואילו **בברייתא מבואר** לגבי תפילת מנחה שאם התחיל אין צריך להפסיק את סעודתו להתפלל. **רב ספרא תירץ** שבתפילה מדובר שיש שהות להתפלל מנחה אחרי שיגמור את סעודתו ואילו במשנתנו מדובר שאין שהות ביום ליטול את לולבו, שתימשך סעודתו עד הערב. **רבי זירא הוסיף** שרב ספרא לא היה יכול לתרץ שבלולב מפסיק שזה דאורייתא ולתפילה לא צריך להפסיק שזה דרבנן משום שבמשנתנו מדובר על חול המועד סוכות שמצוות לולב היא דרבנן ולא מדובר על יום טוב ראשון (כפי שמדוקק מהלשון 'בא בדרך').
3. **משנה:** מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריין אותו עונה אחריהן מה שהן אומריין ותבא לו מאירה אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך יברך הכל כמנהג המדינה.
4. **בברייתא נאמר:** באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מאירה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. (זה שונה מהמקרה במשנתנו שבמשנה הוא עונה אחריהם על כל קטע בהלל וכאן הם מוציאים אותו ידי חובה, אבל העקרון דומה שמחמת שלא למד ונזקק לאלו תבוא לו מאירה).
5. **בר קפרא** למד את ההלכה ששומע כעונה מהפסוק "הספר אשר קרא מלך יהודה". (מוכח מפסוק אחר שיאשיהו לא קרא את המגילה אלא שמע שקוראים אותה).

דף לט

דיני הלל, קניית ארבעת המינים בשביעית

1. למדנו במשנה שמקום שנהגו לברך בהלל יברך. **אביי ביאר** שבמשנה מדובר על

הברכה אחרי ההלל, אבל לפני ההלל מצוה לברך כמו כל המצוות שמברכים עליהם עובר לעשייתם.

2. **משנה:** הלוקח לולב מחברו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית.

3. אם עם הארץ אינו רוצה לתת לו את האתרוג במתנה מהו עושה? **אמר רב הונא:** יכליע לו דמי אתרוג בלולב. **הטעם** שלא משלם על האתרוג בפני עצמו הוא משום שאין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ (רש"י: שהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבים להתבער בשביעית הם ודמיהם ולא שיעשה בהם סחורתו

להצניע לאחר שביעית ולהעשיר ועמי הארץ חשודים על כך לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים שעובר על לפני עוור לא תתן מכשול).

4. מותר למסור לעמי הארץ כדי מזון של סעודות בלוקח מהמופקר, אבל בלוקח מהשמור אסור אפילו בכחצי איסר.

5. אין בעיה לקחת את הלולב מעם הארץ בשביעית משום שהלולב חנט בשישית. אולם אתרוג הולך אחרי לקיטה לעניין שביעית. (**הרבה תנאים סברו** שאתרוג הולך אחרי חנטה לעניין שביעית, אולם **דעת התנא של משנתנו כפי שרבותינו נמנו וגמרו באושא** שאתרוג הולך אחרי לקיטה).

דף מ

דיני קדושת שביעית

שווה. מכאן לומדת הגמרא לקדושת שביעית. **לדעת חכמים** אין בעצים קדושת שביעית משום שרובם להסקה ואין הנאתם וביעורם שווה. **לדעת רבי יוסי** עצים קדושים בקדושת שביעית.

3. לולב **גם לדעת חכמים** קדוש בקדושת שביעית משום שהנאתו וביעורו שווה, שמשתמשים בו לכבד את הבית ובזמן שמכבדים את הבית הוא מתבער ומתקלקל. **במשנה מבואר** שמותר לקנות אותו בשביעית מעם הארץ. הטעם הוא כאמור משום שהוא חנט בשנה שישית.

1. **לדעת חכמים** אין שורים פשתן או עושים כביסה ביין של שביעית שנאמר 'לאכלה' - ולא למשרה ולא לכביסה. **לדעת רבי יוסי** מותר להשתמש בפירות שביעית לכביסה ומשרה משום שנאמר 'לכם' - לכל צרכיכם. מהפסוק 'לאכלה' לומדים שלרפואה אסור.

2. **לדעת חכמים** כאמור אין להשתמש בפירות שביעית למשרה וכביסה. הטעם הוא משום ששימושים אלו שונים מאכילה בכך שאין הנאתם וביעורם שווה (בזמן השרייה והכיבוס מתבערים הפירות, ואילו ההנאה אינה אלא כאשר לובש את המלבוש). **לדעת רבי יוסי** לא צריך שיהיה הנאתם וביעורם

4. **לדעת רבי אלעזר** אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח. **לדעת רבי יוחנן** שביעית

מתחללת בין דרך מקח בין דרך חילול. כל אחד למד כשיטתו מהפסוקים.

דף מא

לולב כל שבעה במדינה זכר למקדש, לולב ביום טוב ראשון שחל בשבת

לאכול את החדש עד בוקר יז, שנאמר 'עד עצם היום הזה' – עד ועד בכלל. הכוונה במשנה שרבי יוחנן דרש והתקין את מה שאסור מהתורה.

5. **משנה:** יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת. למחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מכיר את שלו, ונוטלו. מפני שאמרו חכמים, אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חברו. ושאר ימות החג, אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו. רבי יוסי אומר, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים, פטור, מפני שהוציאו ברשות.

6. אין אדם יוצא ביום הראשון בלולבו של חברו שנאמר 'ולקחתם לכם' - משלכם.

7. מתנה על מנת להחזיר נחשב מתנה ואפשר לצאת כך ידי מצוות לולב בתנאי שיחזיר את הלולב.

8. **אנשי ירושלים** היו זריזים במצוות ומנהגן היה להחזיק את הלולב כל התפילה (אפילו בתפילת שמונה עשרה שמשום המצווה אין משאו ושמירתו כבד עליו ואינו טרוד בו).

1. **רב אשי ביאר** שהמחלוקת בין רבי יוחנן לרבי אלעזר אם פירות שביעית מתחללות רק דרך מקח או אף דרך חילול היא בדמי שביעית אבל בפירות שביעית עצמם לדברי הכל אינם מתחללים אלא דרך מקח.

2. **משנה:** בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש. ושיהא יום הנף כולו אסור.

3. **מנין שעושים זכר למקדש? אמר רבי יוחנן:** שנאמר 'דרש אין לה' – מכאן שצריכה דרישה.

4. נאמרו שני הסברים בדעתו של רבן יוחנן בן זכאי שאסר לאכול מהחדש כל יום טז בניסן. **הסבר א:** בזמן שאין קרבן עומר מותר מהתורה לאכול מהחדש ביום טז בבוקר שנאמר 'עד עצם היום הזה' (עד ולא עד בכלל). אולם יש לחשוש שכאשר ייבנה המקדש יחשבו שמותר לאכול מהעומר בבוקר ובאמת כאשר יש קרבן העומר אסור לאכול עד שיקריבו את העומר. **הסבר ב-** רב **נחמן בר יצחק אמר:** רבן יוחנן בן זכאי סבור שבזמן שאין קרבן העומר אסור מהתורה

וכן לאחר התפילה הלכו עם הלולב, חוץ מבזמנים שחששו שייפול מידיהם.

דף מב

טעה בדבר מצוה, נתינת לולב במיום בחג

1. **אביי** ביאר **שרבי יוסי** לא פטר את מי שהוציא את הלולב בשבת אלא כאשר הוא עוד לא יצא יחי חובת המצווה אבל לאחר שהוא יצא במצוות לולב הוא חייב על הוצאה בשבת משום שהוא לא טרוד מעכשיו לעשות את המצווה ולא נקרא טועה בדבר מצוה.
2. איך יתכן שאד נטל את הלולב ועוד לא יצא בו, הרי ברגע שהוא הגביה את הלולב הוא יצא בו? **אמר אביי**: כשהפכו ואין יוצאים אלא דרך גדילתו. **רבא אמר**: כשהוציאו בתוך כלי (רבא סבור שלקחה על ידי דבר
3. **משנה**: מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת. **רבי יהודה אומר**: בשבת מחזירין, ביום טוב מוסיפין, ובמועד מחליפין. קטן היודע לנענע, חייב בלולב.
4. צריך לחנך קטן למצוות כאשר הקטן יודע לקיים את המצווה לפי עניין המצווה. כשיודע להתעטף - חייב בציצית, לשמור את תפיליו - אביו לוקח לו תפילין וכדומה.

הדרן עלך פרק שלישי

